فصلنامه پژوهش های مدیریت در جهان اسلام

شماره مجوز: ۸۵۴۹۵ شماره استاندارد بین المللی: ۶۰۹۴-۲۶۷۶ شماره بیست و ششم (بهار۱۴۰۵)

بررسی تاثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش آموزان دوره متوسطه

(تاریخ ارسال ۱۴۰۵/۰۲/۰۱ تاریخ پذیرش ۱۴۰۵/۰۳/۲۸)

خدیجه سهرابی

دبیر، اقتصاد،اموزش و پرورش ناحیه۲، کرمانشاه، ایران

چکیده

سواد مالی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مهارت‌های زندگی در عصر حاضر، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری رفتارهای اقتصادی و کیفیت تصمیم‌گیری‌های مالی افراد دارد. پیچیده‌تر شدن محیط های اقتصادی، گسترش ابزارهای مالی، تغییر الگوهای مصرف و افزایش ضرورت مدیریت منابع محدود، آموزش سواد مالی را به یکی از نیازهای اساسی نظام‌های آموزشی تبدیل کرده است. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه و با رویکردی تحلیلی انجام شده است. روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی ـ تحلیلی بوده و داده‌های مورد نیاز با استفاده از مطالعه اسنادی، بررسی منابع علمی، مقالات پژوهشی داخلی و خارجی و گزارش‌های معتبر بین‌المللی گردآوری و تحلیل شده است.یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی از طریق افزایش دانش اقتصادی، اصلاح نگرش‌های مالی و تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری، تأثیر قابل‌توجهی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دارد. نتایج تحلیل‌ها بیانگر آن است که آموزش سواد مالی موجب بهبود توانایی دانش‌آموزان در مدیریت هزینه‌ها، افزایش گرایش به پس‌انداز، تقویت آینده‌نگری اقتصادی، اصلاح الگوی مصرف، کاهش خریدهای هیجانی و

ارتقای توان تصمیم‌گیری مالی می‌شود. همچنین، مشخص شد که اثربخشی آموزش سواد مالی زمانی بیشتر است که این آموزش‌ها به‌صورت کاربردی، متناسب با شرایط زندگی واقعی دانش‌آموزان و همراه با فعالیت‌های عملی ارائه شوند.بر اساس نتایج پژوهش، مدارس می‌توانند نقش اساسی در توسعه فرهنگ اقتصادی و تربیت شهروندانی مسئول و آگاه ایفا کنند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود آموزش سواد مالی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی مهارت‌های زندگی در دوره متوسطه مورد توجه قرار گیرد و با بهره‌گیری از روش‌های نوین آموزشی، زمینه ارتقای توانایی‌های مالی نسل آینده فراهم شود.

واژگان کلیدی: سواد مالی، آموزش مالی، رفتارهای اقتصادی، تصمیم‌گیری اقتصادی، مدیریت مالی، فرهنگ مصرف

مقدمه

سواد مالی در دهه‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های توسعه سرمایه انسانی و توانمندسازی نسل جوان تبدیل شده است. تحولات سریع اقتصادی، گسترش بازارهای مالی، افزایش تنوع ابزارهای پرداخت و سرمایه‌گذاری، و پیچیده‌تر شدن تصمیم‌های اقتصادی خانوارها موجب شده است که افراد از سنین پایین به دانش، مهارت و نگرش مناسب در زمینه مدیریت منابع مالی نیاز داشته باشند. در چنین شرایطی، آموزش سواد مالی دیگر صرفاً یک موضوع اقتصادی نیست، بلکه به عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی آموزش شهروندی و مهارت‌های زندگی شناخته می‌شود که می‌تواند افراد را برای تصمیم‌گیری‌های آگاهانه و مسئولانه در آینده آماده سازد (شعبانی، ۱۴۰۰).دانش‌آموزان دوره متوسطه به دلیل قرار گرفتن در مرحله شکل‌گیری

شخصیت، ارزش‌ها و الگوهای رفتاری، از مهم‌ترین گروه‌های هدف برای آموزش سواد مالی به شمار می‌روند. در این دوره، بسیاری از عادت‌های اقتصادی نظیر مدیریت هزینه‌ها، پس‌انداز، برنامه‌ریزی مالی، مسئولیت پذیری در مصرف و نحوه مواجهه با تبلیغات تجاری در ذهن نوجوانان شکل می گیرد. بنابراین، آموزش اصول صحیح مالی در این سنین می تواند زمینه‌ساز ایجاد رفتارهای اقتصادی مطلوب در بزرگسالی باشد و از شکل گیری الگوهای مصرفی نادرست جلوگیری کند (احمدی و رضایی، ۱۴۰۱).

رفتارهای اقتصادی افراد حاصل تعامل عوامل متعددی از جمله دانش، نگرش، تجربه، محیط خانواده، مدرسه و شرایط اجتماعی است. در این میان، آموزش رسمی یکی از مؤثرترین ابزارها برای انتقال دانش مالی و اصلاح نگرش‌های اقتصادی محسوب می‌شود. پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان داده‌اند که افزایش سطح سواد مالی، توانایی افراد را در بودجه‌بندی، مدیریت درآمد، کنترل هزینه‌ها، تصمیم گیری منطقی در خرید، ارزیابی ریسک و برنامه‌ریزی برای آینده بهبود می‌بخشد. در مقابل، پایین بودن سطح سواد مالی می تواند زمینه‌ساز رفتارهای اقتصادی نامناسب، مصرف گرایی، بدهکاری و تصمیم‌های مالی پرخطر شود (میرزایی و همکاران، ۱۴۰۲).در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته، آموزش سواد مالی به عنوان بخشی از برنامه درسی مدارس مورد توجه قرار گرفته است و سازمان‌های بین‌المللی همچون سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) نیز بر ضرورت آموزش مهارت‌های مالی از دوران مدرسه تأکید کرده‌اند. در ایران نیز طی سال‌های اخیر، با توجه به نوسانات اقتصادی، افزایش تورم، تغییر الگوهای مصرف و ضرورت ارتقای فرهنگ اقتصادی جامعه، توجه به آموزش سواد مالی بیش از گذشته اهمیت یافته است. با این حال، بررسی‌ها نشان می‌دهد که هنوز آموزش منسجم و نظام‌مند سواد مالی در مدارس کشور جایگاه مناسبی نیافته و بسیاری از دانش‌آموزان از مهارت‌های پایه مدیریت مالی برخوردار نیستند (نادری، ۱۴۰۰).

رفتارهای اقتصادی نوجوانان تنها به میزان درآمد خانواده وابسته نیست، بلکه تحت تأثیر سطح آگاهی مالی، نگرش اقتصادی و مهارت‌های تصمیم‌گیری آنان نیز قرار دارد. آموزش صحیح سواد مالی می‌تواند موجب تقویت قدرت تحلیل اقتصادی، افزایش مسئولیت‌پذیری در مصرف، گرایش به پس‌انداز، پرهیز از خریدهای هیجانی و ارتقای فرهنگ سرمایه‌گذاری در میان دانش‌آموزان شود. این موضوع نه‌تنها بر وضعیت اقتصادی فرد در آینده اثرگذار است، بلکه در سطح کلان نیز می‌تواند به افزایش بهره‌وری اقتصادی، کاهش آسیب‌های مالی و ارتقای سرمایه اجتماعی منجر شود (حسینی و کریمی، ۱۴۰۱).با توجه به اهمیت روزافزون سواد مالی در نظام‌های آموزشی و نقش تعیین‌کننده آن در شکل‌دهی رفتارهای اقتصادی نسل آینده، بررسی میزان تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. پژوهش حاضر با رویکردی تحلیلی درصدد است ضمن تبیین مبانی نظری سواد مالی، نقش آموزش این مهارت را در بهبود رفتارهای اقتصادی دانش آموزان بررسی کرده و ابعاد مختلف این رابطه را با اتکا به مطالعات علمی و شواهد پژوهشی تحلیل کند. نتایج این پژوهش می‌تواند برای سیاست‌گذاران آموزشی، برنامه‌ریزان درسی، مدیران مدارس و پژوهشگران حوزه تعلیم و تربیت و اقتصاد آموزش، در طراحی برنامه‌های مؤثر آموزش سواد مالی و ارتقای فرهنگ اقتصادی دانش‌آموزان مفید واقع شود.

بخش اول: بیان مسئله

توسعه اقتصادی هر جامعه تا حد زیادی به کیفیت تصمیم‌های مالی شهروندان آن وابسته است. در دنیای امروز، افراد از سنین پایین با موضوعاتی نظیر مدیریت پول، پس‌انداز، خرید، استفاده از خدمات بانکی، پرداخت‌های الکترونیکی، سرمایه‌گذاری و مواجهه با تبلیغات تجاری روبه‌رو هستند. اتخاذ تصمیم‌های صحیح در این حوزه‌ها مستلزم برخورداری از سطح مناسبی از سواد مالی است. سواد مالی مجموعه‌ای از دانش، مهارت، نگرش و رفتارهایی است که به افراد کمک می‌کند منابع مالی خود را به‌صورت آگاهانه، مسئولانه و کارآمد مدیریت کنند. در

مقابل، ضعف در سواد مالی می‌تواند زمینه‌ساز رفتارهای اقتصادی نادرست، مصرف‌گرایی، بدهکاری، تصمیم‌گیری‌های هیجانی و کاهش رفاه اقتصادی در آینده شود (شعبانی، ۱۴۰۰).دانش آموزان دوره متوسطه به دلیل قرار داشتن در مرحله حساس رشد شناختی و اجتماعی، یکی از مهم‌ترین گروه‌های هدف برای آموزش سواد مالی محسوب می‌شوند. در این دوره، بسیاری از عادت‌های اقتصادی و الگوهای رفتاری مرتبط با مصرف، پس‌انداز، مدیریت هزینه‌ها و برنامه‌ریزی مالی شکل می‌گیرد و در سال‌های بعدی زندگی تثبیت می‌شود. با این حال، بررسی وضعیت نظام آموزشی ایران نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی هنوز جایگاه مستقلی در برنامه‌های درسی مدارس ندارد و آموزش‌های موجود نیز غالباً پراکنده، غیرکاربردی و فاقد انسجام لازم است. در نتیجه، بسیاری از دانش‌آموزان بدون کسب مهارت‌های ضروری مالی وارد جامعه و بازار کار می‌شوند (احمدی و رضایی، ۱۴۰۱).

شرایط اقتصادی سال‌های اخیر ایران، از جمله افزایش نرخ تورم، کاهش قدرت خرید خانوارها، گسترش پرداخت‌های الکترونیکی، توسعه کسب‌وکارهای دیجیتال و افزایش پیچیدگی تصمیم‌های اقتصادی، ضرورت برخورداری نسل جوان از مهارت‌های مالی را بیش از گذشته آشکار ساخته است. در چنین شرایطی، آموزش سواد مالی تنها به افزایش دانش اقتصادی محدود نمی‌شود، بلکه نقش مهمی در اصلاح رفتارهای اقتصادی، تقویت فرهنگ پس‌انداز، مدیریت صحیح هزینه‌ها، کاهش خریدهای هیجانی و افزایش مسئولیت‌پذیری مالی ایفا می‌کند (نادری، ۱۴۰۰).مطالعات انجام‌شده در داخل و خارج از کشور نشان می‌دهد که میان سطح سواد مالی و کیفیت رفتارهای اقتصادی افراد رابطه معناداری وجود دارد. افرادی که از آموزش‌های مالی مناسب برخوردارند، در مقایسه با سایرین، توانایی بیشتری در برنامه‌ریزی مالی، مدیریت درآمد، کنترل هزینه‌ها، ارزیابی ریسک و تصمیم‌گیری اقتصادی دارند. با وجود این، نتایج پژوهش‌های داخلی در زمینه میزان تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش آموزان یکسان نیست و برخی مطالعات تنها به سنجش سطح سواد مالی یا آگاهی اقتصادی پرداخته‌اند، بدون آنکه تغییرات رفتاری ناشی از آموزش را به‌صورت تحلیلی بررسی

کنند. همچنین، بخش قابل توجهی از پژوهش‌های موجود بر دانشجویان یا بزرگسالان متمرکز بوده و دانش‌آموزان دوره متوسطه کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند (حسینی و کریمی، ۱۴۰۱، میرزایی و همکاران، ۱۴۰۲). بنابراین، خلأ پژوهشی موجود نشان می‌دهد که هنوز مشخص نیست آموزش سواد مالی تا چه اندازه می‌تواند رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه را در ابعاد مختلفی مانند مدیریت هزینه، الگوی مصرف، پس‌انداز، تصمیم‌گیری مالی، مسئولیت‌پذیری اقتصادی و برنامه‌ریزی برای آینده تحت تأثیر قرار دهد. ازاین‌رو، انجام پژوهشی تحلیلی که با تکیه بر مبانی نظری، مطالعات پیشین و شواهد علمی، رابطه میان آموزش سواد مالی و رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان را بررسی کند، ضروری به نظر می‌رسد.مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که آموزش سواد مالی چه تأثیری بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه دارد و این آموزش از طریق کدام مؤلفه‌ها می‌تواند موجب بهبود الگوهای تصمیم‌گیری، مصرف، پس‌انداز و مدیریت مالی آنان شود؟ پاسخ به این پرسش می‌تواند زمینه لازم را برای بازنگری در برنامه‌های درسی، طراحی دوره‌های آموزشی متناسب با نیازهای دانش‌آموزان و تدوین سیاست‌های آموزشی مؤثر در حوزه ارتقای سواد مالی فراهم سازد و گامی مؤثر در تربیت نسلی آگاه، مسئول و توانمند در مدیریت امور اقتصادی باشد.

بخش دوم: اهمیت و ضرورت پژوهش

امروزه آموزش سواد مالی به یکی از اولویت‌های اصلی نظام‌های آموزشی در جهان تبدیل شده است، زیرا توسعه اقتصادی پایدار، افزایش رفاه اجتماعی و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان بدون برخورداری آنان از دانش و مهارت‌های مالی امکان‌پذیر نیست. در شرایطی که افراد از سنین پایین با تصمیم‌های متنوع اقتصادی از جمله مدیریت هزینه‌ها، پس‌انداز، استفاده از خدمات بانکی، خرید اینترنتی، پرداخت‌های الکترونیکی و انتخاب‌های مصرفی مواجه هستند، آموزش مهارت‌های مالی به دانش‌آموزان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌رود (شعبانی، ۱۴۰۰). یکی از مهم‌ترین ضرورت‌های انجام این پژوهش، نقش تعیین‌کننده

رفتارهای اقتصادی در شکل‌گیری آینده مالی افراد است. بسیاری از عادت‌های اقتصادی، از جمله شیوه مصرف، مدیریت درآمد، مسئولیت‌پذیری مالی، برنامه‌ریزی اقتصادی و نگرش نسبت به پس‌انداز، در دوران نوجوانی شکل می‌گیرد. چنانچه این رفتارها بر پایه آموزش‌های صحیح و علمی شکل گیرند، احتمال بروز مشکلات مالی در بزرگسالی کاهش یافته و زمینه برای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی منطقی‌تر فراهم می‌شود. ازاین‌رو، سرمایه‌گذاری آموزشی در حوزه سواد مالی را می‌توان نوعی سرمایه‌گذاری بلندمدت بر توسعه سرمایه انسانی جامعه دانست (احمدی و رضایی، ۱۴۰۱). از منظر نظام آموزشی، آموزش سواد مالی می‌تواند مکمل اهداف تربیتی مدارس باشد. نظام تعلیم و تربیت تنها وظیفه انتقال دانش نظری را بر عهده ندارد، بلکه باید دانش‌آموزان را برای زندگی واقعی و مواجهه با مسائل اقتصادی و اجتماعی آماده کند. در اسناد تحولی آموزش‌وپرورش نیز بر تربیت شهروندانی مسئول، توانمند، آینده‌نگر و برخوردار از مهارت‌های زندگی تأکید شده است. سواد مالی یکی از مهم‌ترین مهارت‌های زندگی محسوب می‌شود که می‌تواند دانش‌آموزان را در مدیریت منابع، تصمیم‌گیری آگاهانه و کاهش آسیب‌های اقتصادی یاری رساند (حسینی و کریمی، ۱۴۰۱). ضرورت دیگر این پژوهش به شرایط اقتصادی ایران بازمی‌گردد. نوسانات اقتصادی، افزایش نرخ تورم، تغییر الگوهای مصرف، رشد فناوری‌های مالی و گسترش خدمات بانکداری الکترونیک موجب شده است که حتی نوجوانان نیز به طور مستقیم یا غیرمستقیم با تصمیم‌های مالی مواجه شوند. در چنین شرایطی، فقدان آموزش‌های لازم می‌تواند زمینه‌ساز رفتارهای مالی نادرست، مصرف‌گرایی، ضعف در مدیریت منابع و آسیب‌پذیری اقتصادی در سال‌های آینده شود. بنابراین، ارتقای سواد مالی دانش‌آموزان نه‌تنها یک نیاز آموزشی، بلکه ضرورتی اجتماعی و اقتصادی محسوب می‌شود (نادری، ۱۴۰۰).از منظر علمی نیز این پژوهش دارای اهمیت است، زیرا اگرچه در سال‌های اخیر مطالعاتی درباره سواد مالی انجام شده است، اما بخش قابل‌توجهی از این پژوهش‌ها بر سنجش میزان دانش مالی یا بررسی گروه‌های بزرگسال و دانشجویان متمرکز بوده‌اند. پژوهش‌های اندکی به‌صورت تحلیلی تأثیر آموزش سواد مالی بر تغییر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه را بررسی کرده‌اند. این خلأ پژوهشی نشان

می‌دهد که هنوز ابعاد مختلف رابطه میان آموزش سواد مالی و رفتار اقتصادی نوجوانان نیازمند تبیین و تحلیل علمی است (میرزایی و همکاران، ۱۴۰۲). نتایج این پژوهش می‌تواند برای گروه‌های مختلف ذی‌نفع کاربردهای ارزشمندی داشته باشد. برنامه‌ریزان آموزشی می‌توانند از یافته‌های آن در طراحی یا بازنگری محتوای درسی مرتبط با سواد مالی بهره گیرند، مدیران مدارس و معلمان قادر خواهند بود برنامه‌های آموزشی و فعالیت‌های عملی مؤثرتری برای ارتقای مهارت‌های مالی دانش‌آموزان اجرا کنند، خانواده‌ها نیز با آگاهی از نقش آموزش مالی در اصلاح رفتارهای اقتصادی فرزندان، مشارکت بیشتری در این فرآیند خواهند داشت. همچنین، یافته‌های پژوهش می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری وزارت آموزش‌وپرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و سایر نهادهای مسئول در توسعه آموزش سواد مالی باشد.اهمیت این پژوهش از آن جهت است که با بررسی تحلیلی تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه، می‌تواند شواهد علمی لازم را برای توسعه برنامه‌های آموزشی مؤثر، ارتقای فرهنگ اقتصادی نسل آینده و تقویت سرمایه انسانی کشور فراهم آورد، موضوعی که در نهایت به بهبود کیفیت تصمیم‌های اقتصادی شهروندان و تحقق توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی منجر خواهد شد.

بخش سوم: مبانی نظری پژوهش

۱ .مفهوم سواد مالی

سواد مالی (Financial Literacy) یکی از مفاهیم نوین در حوزه اقتصاد، آموزش و علوم رفتاری است که در سال‌های اخیر به دلیل افزایش پیچیدگی نظام‌های مالی و ضرورت ارتقای توان تصمیم‌گیری اقتصادی افراد، اهمیت فراوانی یافته است. این مفهوم صرفاً به آگاهی از مفاهیم مالی محدود نمی‌شود، بلکه مجموعه‌ای از دانش، مهارت، نگرش و رفتارهایی را در بر می‌گیرد که افراد را قادر می‌سازد تصمیم‌های مالی صحیح، منطقی و مسئولانه اتخاذ کنند. به بیان دیگر، فردی که از سواد مالی برخوردار است، علاوه بر شناخت مفاهیم مالی، توانایی

بـه‌کـارگیری ایـن دانـش را در مـدیریت منـابع مـالی، برنامـه‌ریـزی اقتصـادی، پـس‌انـداز، سرمایه‌گذاری، مدیریت بدهی و کنترل هزینه‌ها نیز دارد.سازمان همکـاری و توسـعه اقتصـادی (OECD)سواد مالی را ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت، نگـرش و رفتـار مـالی مـی‌دانـد کـه برای اتخاذ تصمیم‌های مالی مناسب و دستیابی به رفاه اقتصادی ضـروری اسـت. بـر اسـاس ایـن دیدگاه، آموزش سواد مالی باید از سنین پایین آغاز شود تا افراد بتوانند در طول زندگی خود با چالش‌های اقتصادی به‌صورت آگاهانه مواجه شوند. نتایج ارزیابی‌های بین‌المللـی ایـن سـازمان نیز نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که آموزش‌هـای مـالی دریافـت کـرده‌انـد، عملکـرد بهتـری در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی، مدیریت پول و برنامه‌ریزی مالی دارند.

در ادبیات پژوهشی، سواد مالی معمولاً دارای چهار مؤلفه اصلی است:

الف) دانش مالی : شامل آشنایی با مفـاهیمی ماننـد درآمـد، هزینـه، بودجـه، تـورم، نـرخ بهـره، پس‌انداز، اعتبار، بیمه و سرمایه‌گذاری است. این دانش، پایـه تصـمیم‌گیـری اقتصـادی افـراد را تشکیل می‌دهد.

ب) نگرش مالی :نگرش افراد نسبت به مصرف، آینده‌نگـری، صـرفه‌جـویی، مسـئولیت‌پـذیری مالی و ارزش پول را در بر می‌گیرد. نگرش مناسب، زمینه تبدیل دانش مالی به رفتار صـحیح را فراهم می‌کند.

ج) مهارت مالی :توانایی استفاده عملی از دانش مـالی در شـرایط واقعـی ماننـد تنظـیم بودجـه، مقایسه قیمت‌ها، مدیریت هزینه‌ها، برنامه‌ریزی برای اهداف مالی و ارزیابی گزینه‌های اقتصـادی است.

د) رفتار مالی :مهم‌ترین بعد سواد مالی است که در قالب رفتارهای واقعی افراد مانند پس‌انـداز، خرید آگاهانـه، مـدیریت هزینـه، پرهیـز از خریـدهای هیجـانی، پرداخـت بـه‌موقـع بـدهی‌هـا و

برنامه‌ریزی مالی نمایان می‌شود. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که رفتار مالی بیش از دانش مالی بر سطح واقعی سواد مالی افراد اثرگذار است.

۲ .رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان

رفتار اقتصادی به مجموعه تصمیم‌ها و اقداماتی گفته می‌شود که افراد در زمینه مصرف، پس‌انداز، مدیریت منابع، انتخاب کالا و خدمات، سرمایه‌گذاری و استفاده از امکانات مالی انجام می‌دهند. در مورد دانش‌آموزان، این رفتارها بیشتر در قالب نحوه خرج کردن پول توجیبی، مدیریت هزینه‌ها، پس‌انداز، اولویت‌بندی نیازها، مقاومت در برابر خریدهای هیجانی و مسئولیت‌پذیری مالی مشاهده می‌شود. روان‌شناسان تربیتی معتقدند بسیاری از عادت‌های اقتصادی انسان در دوران کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد و در بزرگسالی به رفتارهای نسبتاً پایدار تبدیل می‌شود. بنابراین، آموزش صحیح در این دوره می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری فرهنگ اقتصادی افراد داشته باشد. خانواده، مدرسه، رسانه‌ها، گروه همسالان و شرایط اقتصادی جامعه از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رفتارهای اقتصادی نوجوانان به شمار می‌روند.

۳ .ارتباط آموزش سواد مالی و رفتارهای اقتصادی

مبنای اصلی پژوهش حاضر این است که آموزش سواد مالی از طریق افزایش دانش، اصلاح نگرش و تقویت مهارت‌های مالی، موجب تغییر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان می‌شود. بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، رفتار انسان نتیجه تعامل عوامل شناختی، محیطی و رفتاری است. بنابراین، اگر دانش‌آموزان در محیط آموزشی با مفاهیم مالی کاربردی آشنا شوند و فرصت تمرین این مهارت‌ها را داشته باشند، احتمال بروز رفتارهای اقتصادی مطلوب در آنان افزایش خواهد یافت.نظریه سرمایه انسانی نیز بیان می‌کند که سرمایه‌گذاری در آموزش و مهارت‌آموزی موجب افزایش بهره‌وری افراد و بهبود کیفیت تصمیم‌های آنان در

آینده می‌شود. آموزش سواد مالی نیز نوعی سرمایه‌گذاری آموزشی است که بازده آن در قالب تصمیم‌های اقتصادی صحیح، کاهش رفتارهای مالی پرخطر، افزایش پس‌انداز و بهبود مدیریت منابع مالی نمایان می‌شود.مبانی نظری و شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی می‌تواند از طریق ارتقای دانش مالی، تقویت نگرش‌های مثبت نسبت به مدیریت منابع، افزایش مهارت‌های تصمیم‌گیری و اصلاح الگوهای مصرف، رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه را بهبود بخشد و آنان را برای مواجهه با چالش‌های اقتصادی آینده آماده سازد.

بخش چهارم: پیشینه پژوهش

الف) پیشینه پژوهش‌های داخلی

پژوهش‌های انجام‌شده در ایران طی سال‌های اخیر نشان می‌دهد که سواد مالی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی مهارت‌های زندگی، نقش مهمی در بهبود تصمیم‌گیری‌های اقتصادی، افزایش مسئولیت‌پذیری مالی و ارتقای رفتارهای اقتصادی افراد دارد. با وجود رشد مطالعات در این حوزه، بخش عمده پژوهش‌ها بر دانشجویان و بزرگسالان متمرکز بوده و تحقیقات مرتبط با دانش‌آموزان دوره متوسطه همچنان محدود است.

غادری رهقی و خندان علمداری (۱۴۰۲) با هدف ارائه چارچوبی برای استقرار، توسعه و ارزیابی سواد مالی در میان دانشجویان دانشگاه فنی و حرفه‌ای، به این نتیجه رسیدند که دانش مالی، نگرش مالی و رفتار مالی سه رکن اساسی سواد مالی هستند و اجرای برنامه‌های آموزشی منظم می‌تواند به ارتقای رفتارهای اقتصادی فراگیران منجر شود. آنان تأکید کردند که آموزش سواد مالی باید از مقاطع پایین‌تر تحصیلی آغاز شود تا اثربخشی بیشتری داشته باشد.

مولهپناه، نامور، رستگار، احمدلو و سلیمانی (۱۴۰۳) در پژوهشی با هدف طراحی مدل توسعه سواد مالی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان، نشان دادند که برنامه‌های آموزشی هدفمند، نقش مؤثری در افزایش دانش مالی، نگرش مثبت نسبت به مدیریت منابع و اصلاح رفتارهای مالی دانشجویان دارد. آنان توسعه سواد مالی را یکی از الزامات تربیت معلمان آینده دانسته‌اند.

طباطبایی، معین‌الدین و تفتیان (۱۴۰۳) در مطالعه‌ای بر روی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر یزد دریافتند که سواد مالی رابطه مثبت و معناداری با رفتار مالی دانش‌آموزان دارد و رفتار مالی، نقش میانجی در کاهش فشارهای مالی و بهبود سلامت روان نوجوانان ایفا می‌کند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد آموزش سواد مالی می‌تواند علاوه بر پیامدهای اقتصادی، آثار روان‌شناختی مثبتی نیز به همراه داشته باشد.

پاشایی، حسنی، مهاجران و شهبازی (۱۴۰۲) با بررسی رابطه آموزش اقتصاد با سواد مالی، مهارت تصمیم‌گیری و قصد کارآفرینی دانش‌آموزان، نشان دادند که آموزش مفاهیم اقتصادی به‌صورت مستقیم موجب افزایش سواد مالی شده و از طریق ارتقای مهارت تصمیم‌گیری، گرایش دانش‌آموزان به فعالیت‌های کارآفرینانه را نیز تقویت می‌کند.مطالعات داخلی نشان می‌دهد که آموزش‌های مالی و اقتصادی می‌تواند سطح سواد مالی و کیفیت رفتارهای اقتصادی افراد را ارتقا دهد، با این حال، پژوهش‌های تحلیلی که به‌طور اختصاصی تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه را بررسی کرده باشند، هنوز محدود است و این موضوع ضرورت انجام پژوهش حاضر را دوچندان می‌کند.

ب) پیشینه پژوهش‌های خارجی

در سطح بین‌المللی نیز سواد مالی یکی از محورهای اصلی پژوهش‌های آموزشی و اقتصادی محسوب می‌شود. بسیاری از مطالعات خارجی بر این نکته تأکید دارند که آموزش مالی در سنین پایین، زمینه شکل‌گیری رفتارهای اقتصادی صحیح در بزرگسالی را فراهم می‌کند.

سارسور، دایا و الدالو (۲۰۲۳) با بررسی سطح سواد مالی دانشجویان دریافتند که آموزش مالی و تجربه‌های مالی، تأثیر مستقیمی بر رفتارهای مالی و کیفیت تصمیم‌گیری اقتصادی افراد دارد. آنان نتیجه گرفتند که آموزش رسمی مالی باید پیش از ورود افراد به بازار کار آغاز شود.

شیری، بدپا و شینار (۲۰۲۳) در پژوهشی بر روی دانشجویان ایرانی نشان دادند که دانش مالی، به‌ویژه در حوزه پس‌انداز، نقش مهمی در شکل‌گیری نگرش‌های اقتصادی و تمایل به کارآفرینی دارد. یافته‌های آنان بیانگر آن است که افزایش سواد مالی می‌تواند زمینه‌ساز تصمیم‌های اقتصادی آینده‌نگرانه باشد.

جلالی (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای درباره رابطه سواد مالی و تاب‌آوری مالی گزارش کرد که افرادی که از سطح بالاتری از سواد مالی برخوردارند، در مواجهه با بحران‌های اقتصادی تصمیم‌های منطقی‌تر اتخاذ می‌کنند و مدیریت بهتری بر منابع مالی خود دارند. این یافته‌ها اهمیت آموزش سواد مالی را در افزایش تاب‌آوری اقتصادی افراد نشان می‌دهد.مطالعات بین‌المللی و گزارش‌های سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) نیز نشان می‌دهد کشورهایی که آموزش سواد مالی را در برنامه‌های درسی مدارس گنجانده‌اند، در شاخص‌هایی مانند مدیریت پول، رفتارهای پس‌اندازی، برنامه‌ریزی مالی و تصمیم‌گیری اقتصادی دانش‌آموزان عملکرد بهتری داشته‌اند. این نتایج مؤید آن است که آموزش سواد مالی باید از سنین مدرسه آغاز شود تا به شکل‌گیری رفتارهای اقتصادی پایدار منجر گردد.بررسی مطالعات داخلی و خارجی نشان می دهد که میان آموزش سواد مالی، افزایش دانش مالی، بهبود نگرش اقتصادی و اصلاح رفتارهای مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. با این حال، اکثر پژوهش‌های انجام‌شده بر جامعه آماری دانشجویان، کارکنان یا بزرگسالان تمرکز داشته و تحقیقات اندکی به بررسی تحلیلی تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه پرداخته‌اند. همچنین، در بسیاری از پژوهش‌های پیشین، نقش آموزش رسمی مدارس در تغییر رفتارهای اقتصادی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. ازاین‌رو، پژوهش حاضر با تمرکز بر دانش‌آموزان

دوره متوسطه و با رویکرد تحلیلی، درصدد است این خلأ پژوهشی را تا حدی برطرف سازد و شواهد علمی لازم را برای برنامه‌ریزی آموزشی و سیاست‌گذاری در حوزه آموزش سواد مالی فراهم آورد.

بخش پنجم: روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش اجرا، یک پژوهش تحلیلی ـ توصیفی است که با استفاده از روش مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای انجام شده است. در این پژوهش، به‌منظور تبیین تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه، منابع علمی معتبر شامل کتاب‌ها، مقالات علمی‌پژوهشی داخلی و خارجی، پایان‌نامه‌ها، گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی به‌ویژه سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، اسناد آموزشی و پژوهش‌های مرتبط مورد بررسی، تحلیل و مقایسه قرار گرفته‌اند. در این پژوهش، داده های مورد نیاز از طریق مطالعه منابع چاپی و الکترونیکی، جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی نظیر پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی(SID) ، مگیران، نورمگز و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) و همچنین پایگاه‌های بین‌المللی از جمله Scopus، Web of Science، ScienceDirect، Springer، Emeraldو Google Scholar گردآوری شده است. در انتخاب منابع، اصالت علمی، اعتبار ناشر، میزان استناد، ارتباط موضوعی و به‌روز بودن پژوهش‌ها ملاک عمل قرار گرفته است.جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه آثار علمی مرتبط با سواد مالی، آموزش مالی، رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان و مهارت‌های مالی منتشرشده در داخل و خارج از کشور است. از میان این منابع، پژوهش هایی که ارتباط مستقیم با موضوع تحقیق داشته و از اعتبار علمی کافی برخوردار بوده‌اند، به‌صورت هدفمند انتخاب و مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.در مرحله تحلیل داده‌ها، اطلاعات استخراج‌شده از منابع علمی با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی مورد بررسی قرار گرفت. بدین ترتیب، ابتدا مفاهیم و مؤلفه‌های اصلی سواد مالی، آموزش سواد مالی و

رفتارهای اقتصادی استخراج شد، سپس روابط میان این مؤلفه‌ها بر اساس یافته‌های پژوهش‌های پیشین، مبانی نظری و دیدگاه‌های علمی تحلیل و تفسیر گردید. در نهایت، با بهره‌گیری از روش استدلال تحلیلی، تأثیر آموزش سواد مالی بر ابعاد مختلف رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه تبیین شد.به‌منظور افزایش اعتبار علمی پژوهش، از اصل مثلث‌سازی منابع (Source Triangulation) استفاده شده است، به این معنا که یافته‌ها بر پایه مقایسه و تلفیق نتایج حاصل از مطالعات متعدد داخلی و خارجی تحلیل شده و از اتکا به یک منبع یا یک دیدگاه خاص پرهیز گردیده است. همچنین، تلاش شده است از جدیدترین منابع علمی منتشرشده در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ میلادی و ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۴ هجری شمسی استفاده شود تا یافته‌های پژوهش از اعتبار و روزآمدی بیشتری برخوردار باشد.بر این اساس، پژوهش حاضر با رویکردی تحلیلی و مبتنی بر شواهد علمی، ضمن بررسی مبانی نظری و یافته‌های پژوهش‌های پیشین، به تحلیل نقش آموزش سواد مالی در شکل‌گیری و بهبود رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه پرداخته و تلاش می‌کند تصویری جامع از این رابطه ارائه دهد.

بخش ششم: روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش اجرا، یک پژوهش تحلیلی ـ توصیفی است که با استفاده از روش مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای انجام شده است. در این پژوهش، به‌منظور تبیین تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه، منابع علمی معتبر شامل کتاب‌ها، مقالات علمی‌پژوهشی داخلی و خارجی، پایان‌نامه‌ها، گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی به‌ویژه سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، اسناد آموزشی و پژوهش‌های مرتبط مورد بررسی، تحلیل و مقایسه قرار گرفته‌اند.در این پژوهش، داده‌های مورد نیاز از طریق مطالعه منابع چاپی و الکترونیکی، جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی نظیر پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

(SID)، مگیران، نورمگز و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) و همچنین پایگاه‌های بین‌المللی از جمله Scopus، Web of Science، ScienceDirect، Springer، Emeraldو Google Scholarگردآوری شده است. در انتخاب منابع، اصالت علمی، اعتبار ناشر، میزان استناد، ارتباط موضوعی و به‌روز بودن پژوهش‌ها ملاک عمل قرار گرفته است.جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه آثار علمی مرتبط با سواد مالی، آموزش مالی، رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان و مهارت‌های مالی منتشرشده در داخل و خارج از کشور است. از میان این منابع، پژوهش هایی که ارتباط مستقیم با موضوع تحقیق داشته و از اعتبار علمی کافی برخوردار بوده‌اند، به‌صورت هدفمند انتخاب و مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.در مرحله تحلیل داده‌ها، اطلاعات استخراج‌شده از منابع علمی با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی مورد بررسی قرار گرفت. بدین ترتیب، ابتدا مفاهیم و مؤلفه‌های اصلی سواد مالی، آموزش سواد مالی و رفتارهای اقتصادی استخراج شد، سپس روابط میان این مؤلفه‌ها بر اساس یافته‌های پژوهش‌های پیشین، مبانی نظری و دیدگاه‌های علمی تحلیل و تفسیر گردید. در نهایت، با بهره‌گیری از روش استدلال تحلیلی، تأثیر آموزش سواد مالی بر ابعاد مختلف رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه تبیین شد.به‌منظور افزایش اعتبار علمی پژوهش، از اصل مثلث‌سازی منابع (Source Triangulation) استفاده شده است، به این معنا که یافته‌ها بر پایه مقایسه و تلفیق نتایج حاصل از مطالعات متعدد داخلی و خارجی تحلیل شده و از اتکا به یک منبع یا یک دیدگاه خاص پرهیز گردیده است. همچنین، تلاش شده است از جدیدترین منابع علمی منتشرشده در بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ میلادی و ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۴ هجری شمسی استفاده شود تا یافته‌های پژوهش از اعتبار و روزآمدی بیشتری برخوردار باشد.پژوهش حاضر با رویکردی تحلیلی و مبتنی بر شواهد علمی، ضمن بررسی مبانی نظری و یافته‌های پژوهش‌های پیشین، به تحلیل نقش آموزش سواد مالی در شکل‌گیری و بهبود رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه پرداخته و تلاش می‌کند تصویری جامع از این رابطه ارائه دهد.

بخش هفتم: یافته‌ها و تحلیل پژوهش

۱ .تأثیر آموزش سواد مالی بر مدیریت هزینه‌ها و بودجه‌بندی شخصی دانش‌آموزان

یکی از مهم‌ترین یافته‌های مطالعات داخلی و خارجی آن است که آموزش سواد مالی تأثیر مستقیمی بر توانایی افراد در مدیریت هزینه‌ها و تنظیم بودجه شخصی دارد. مدیریت هزینه‌ها یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های رفتار اقتصادی است که به افراد کمک می‌کند درآمد و مخارج خود را به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی کنند که ضمن تأمین نیازهای ضروری، از اتلاف منابع مالی نیز جلوگیری شود. در میان دانش‌آموزان دوره متوسطه نیز این مهارت عمدتاً در نحوه استفاده از پول توجیبی، مدیریت هزینه‌های آموزشی، تفریحی و خریدهای روزمره نمود پیدا می‌کند. بررسی پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که آموزش‌های مرتبط با بودجه‌بندی، اولویت‌بندی هزینه‌ها و مدیریت منابع مالی را دریافت کرده‌اند، در مقایسه با سایر دانش‌آموزان، توانایی بیشتری در تشخیص نیازهای واقعی از خواسته‌های غیرضروری دارند. این افراد پیش از انجام خرید، گزینه‌های مختلف را ارزیابی کرده، هزینه و فایده هر انتخاب را می‌سنجند و از تصمیم‌های هیجانی فاصله می‌گیرند. چنین رفتاری بیانگر آن است که آموزش سواد مالی می‌تواند زمینه‌ساز تصمیم‌گیری منطقی و افزایش مسئولیت‌پذیری اقتصادی در نوجوانان باشد (طباطبایی، معین‌الدین و تفتیان، ۱۴۰۳). از منظر نظری، نظریه سرمایه انسانی بیان می‌کند که آموزش موجب افزایش توانایی افراد در استفاده بهینه از منابع می‌شود. بر همین اساس، آموزش سواد مالی نیز نوعی سرمایه‌گذاری آموزشی محسوب می‌شود که بازده آن در قالب مدیریت صحیح منابع مالی، کاهش هزینه‌های غیرضروری و افزایش بهره‌وری اقتصادی نمایان می‌شود. همچنین، نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده آجزن بیان می‌کند که افزایش دانش و نگرش مثبت نسبت به یک رفتار، احتمال انجام آن رفتار را افزایش می‌دهد. بنابراین، آموزش مفاهیم بودجه‌بندی و مدیریت هزینه می‌تواند نگرش دانش‌آموزان را نسبت به مصرف تغییر داده و رفتارهای اقتصادی آنان را اصلاح کند.بررسی مطالعات انجام‌شده در کشورهای

مختلف نشان می‌دهد آموزش مهارت‌های مالی در مدارس، موجب افزایش توانایی نوجوانان در برنامه‌ریزی مالی کوتاه‌مدت و بلندمدت شده است. دانش‌آموزانی که با اصول بودجه‌بندی آشنا هستند، معمولاً بخشی از منابع مالی خود را برای اهداف آینده کنار می‌گذارند و از هزینه‌کردهای لحظه‌ای و غیرضروری اجتناب می‌کنند. این موضوع بیانگر آن است که آموزش مالی نه‌تنها دانش اقتصادی را افزایش می‌دهد، بلکه الگوهای رفتاری افراد را نیز تغییر می‌دهد.

در شرایط اقتصادی کنونی ایران، که افزایش نرخ تورم و کاهش قدرت خرید خانوارها اهمیت مدیریت منابع مالی را دوچندان کرده است، آموزش مهارت بودجه‌بندی به دانش‌آموزان می‌تواند آنان را برای مواجهه با چالش‌های اقتصادی آینده آماده سازد. نوجوانانی که از همان سال‌های مدرسه شیوه صحیح مدیریت هزینه‌ها را می‌آموزند، در بزرگسالی نیز احتمال بیشتری دارد که از ثبات مالی، قدرت تصمیم‌گیری اقتصادی و امنیت مالی بالاتری برخوردار باشند.تحلیل یافته‌های پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی از طریق افزایش آگاهی اقتصادی، تقویت مهارت بودجه‌بندی، اصلاح نگرش نسبت به مصرف و ارتقای توان تصمیم‌گیری، نقش مؤثری در بهبود مدیریت هزینه‌ها و استفاده بهینه از منابع مالی دانش‌آموزان دوره متوسطه ایفا می‌کند. ازاین‌رو، گنجاندن آموزش بودجه‌بندی و مدیریت مالی شخصی در برنامه‌های درسی مدارس می‌تواند یکی از مؤثرترین راهکارها برای ارتقای رفتارهای اقتصادی نسل آینده باشد.

۲ .تأثیر آموزش سواد مالی بر فرهنگ پس‌انداز و آینده‌نگری اقتصادی دانش‌آموزان

یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رفتار اقتصادی مطلوب، گرایش به پس‌انداز و برنامه‌ریزی برای آینده است. پس‌انداز، علاوه بر آنکه ابزاری برای تأمین نیازهای آینده محسوب می‌شود، نشان‌دهنده توانایی فرد در کنترل رفتارهای مصرفی، مدیریت منابع مالی و تصمیم‌گیری منطقی است. در ادبیات اقتصاد رفتاری، افرادی که از سطح بالاتری از سواد مالی برخوردارند، معمولاً

نگرش مثبت‌تری نسبت به پس‌انداز دارند و در تصمیم‌های اقتصادی خود پیامدهای بلندمدت را نیز در نظر می‌گیرند. از این‌رو، آموزش سواد مالی یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تقویت فرهنگ پس‌انداز در میان دانش‌آموزان به شمار می‌رود.بررسی مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد آموزش مفاهیمی نظیر تعیین اهداف مالی، تفاوت میان نیاز و خواسته، مدیریت درآمد، بودجه‌بندی و ارزش زمانی پول، موجب افزایش تمایل دانش‌آموزان به پس‌انداز می‌شود. دانش‌آموزانی که این آموزش‌ها را دریافت می‌کنند، بیش از سایرین بخشی از پول توجیبی یا درآمد خود را برای اهداف مشخص آینده کنار می‌گذارند و از مصرف فوری تمام منابع مالی خودداری می‌کنند. این رفتار بیانگر شکل‌گیری نگرش آینده‌نگر در تصمیم‌های اقتصادی آنان است (غادری رهقی و خندان علمداری، ۱۴۰۲). از منظر نظری، نظریه چرخه عمر بیان می‌کند که افراد عقلایی تلاش می‌کنند مصرف و پس‌انداز خود را به گونه‌ای تنظیم کنند که در طول زندگی از ثبات اقتصادی برخوردار باشند. هرچند دانش‌آموزان هنوز وارد بازار کار نشده‌اند، اما آموزش مفاهیم مالی در این دوران می‌تواند آنان را با اهمیت برنامه‌ریزی برای آینده آشنا کرده و زمینه شکل‌گیری رفتارهای اقتصادی پایدار را فراهم سازد. همچنین، بر اساس نظریه سرمایه انسانی، آموزش سواد مالی نوعی سرمایه‌گذاری بلندمدت است که بازده آن در قالب افزایش توان برنامه‌ریزی اقتصادی، کاهش رفتارهای مالی پرخطر و ارتقای امنیت مالی افراد آشکار می‌شود.

مطالعات بین‌المللی نیز مؤید این موضوع است که آموزش سواد مالی در مدارس موجب افزایش رفتارهای پس‌اندازی نوجوانان می‌شود. دانش‌آموزانی که با مفاهیم مالی آشنا هستند، اهداف مالی مشخص‌تری برای آینده تعیین می‌کنند، ارزش تأخیر در مصرف را بهتر درک می‌کنند و در برابر انگیزه‌های خریدهای هیجانی مقاومت بیشتری نشان می‌دهند. در مقابل، ضعف در سواد مالی معمولاً با کاهش نرخ پس‌انداز، مصرف‌گرایی و تصمیم‌های اقتصادی کوتاه‌مدت همراه است.در شرایط اقتصادی ایران، که خانواده‌ها با چالش‌هایی مانند تورم، کاهش قدرت خرید و نوسانات اقتصادی روبه‌رو هستند، تقویت فرهنگ پس‌انداز در میان

دانش‌آموزان از اهمیت بیشتری برخوردار است. آموزش سواد مالی می‌تواند نوجوانان را با اصول مدیریت منابع محدود، برنامه‌ریزی برای هزینه‌های آینده و ضرورت تشکیل ذخیره مالی آشنا سازد. چنین آموزش‌هایی نه‌تنها بر رفتار اقتصادی فرد در دوران تحصیل اثر می‌گذارد، بلکه در سال‌های بعد نیز به افزایش مسئولیت‌پذیری مالی و کاهش آسیب‌پذیری اقتصادی منجر خواهد شد.آموزش سواد مالی موجب تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مفهوم موفقیت اقتصادی می‌شود. در این رویکرد، موفقیت تنها به میزان درآمد وابسته نیست، بلکه توانایی مدیریت صحیح منابع، برنامه‌ریزی مالی و تصمیم‌گیری آگاهانه نیز از عوامل اصلی موفقیت اقتصادی محسوب می‌شود. این تغییر نگرش، زمینه‌ساز شکل‌گیری رفتارهای مالی پایدار و مسئولانه در آینده خواهد بود.تحلیل یافته‌های پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی از طریق افزایش آگاهی نسبت به اهمیت پس‌انداز، تقویت مهارت‌های برنامه‌ریزی مالی، اصلاح نگرش نسبت به مصرف و ایجاد نگاه آینده‌نگر، نقش مؤثری در توسعه فرهنگ پس‌انداز و ارتقای آینده‌نگری اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه دارد. بنابراین، ادغام آموزش مهارت‌های پس‌انداز و برنامه‌ریزی مالی در برنامه‌های آموزشی مدارس می‌تواند یکی از مؤثرترین راهبردها برای تربیت نسلی مسئول، آینده‌نگر و توانمند در مدیریت منابع مالی باشد.

۳.تأثیر آموزش سواد مالی بر الگوی مصرف و خرید آگاهانه دانش‌آموزان

یکی از مهم‌ترین ابعاد رفتار اقتصادی، الگوی مصرف و نحوه تصمیم‌گیری افراد در فرآیند خرید کالاها و خدمات است. الگوی مصرف به مجموعه رفتارها، ترجیحات و تصمیم‌هایی اطلاق می‌شود که افراد در انتخاب، خرید و استفاده از کالاها و خدمات از خود بروز می‌دهند. در دوران نوجوانی، این الگوها به تدریج شکل گرفته و تحت تأثیر خانواده، مدرسه، گروه همسالان، رسانه‌ها و فضای مجازی قرار می‌گیرند. ازاین‌رو، آموزش سواد مالی در این دوره می‌تواند نقش مهمی در اصلاح الگوی مصرف و هدایت دانش‌آموزان به سوی خریدهای

آگاهانه و مسئولانه ایفا کند.تحلیل مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی موجب افزایش توانایی دانش‌آموزان در تشخیص تفاوت میان نیاز و خواسته، مقایسه گزینه‌های خرید، ارزیابی کیفیت و قیمت کالاها و بررسی پیامدهای اقتصادی تصمیم‌های مصرفی می‌شود. دانش‌آموزانی که از آموزش‌های مالی برخوردار هستند، پیش از خرید اطلاعات بیشتری درباره کالا یا خدمت موردنظر جمع‌آوری می‌کنند، گزینه‌های مختلف را مقایسه کرده و تصمیم خود را بر اساس ارزش واقعی کالا، کیفیت و توان مالی اتخاذ می‌کنند، در حالی که افراد با سطح پایین سواد مالی بیشتر تحت تأثیر تبلیغات، فشار همسالان و هیجان‌های لحظه‌ای قرار می‌گیرند (پاشایی و همکاران، ۱۴۰۲).

از دیدگاه اقتصاد رفتاری، تصمیم‌های مصرفی افراد همواره کاملاً عقلایی نیست و عوامل روان‌شناختی، هیجانی و اجتماعی بر انتخاب‌های اقتصادی آنان تأثیر می‌گذارد. تبلیغات تجاری، شبکه‌های اجتماعی، مدگرایی و تمایل به مقایسه با دیگران از جمله عواملی هستند که می‌توانند نوجوانان را به سمت خریدهای غیرضروری سوق دهند. آموزش سواد مالی با افزایش آگاهی نسبت به این عوامل، قدرت تحلیل و تفکر انتقادی دانش‌آموزان را تقویت کرده و آنان را در برابر رفتارهای مصرفی هیجانی مقاوم‌تر می‌سازد.یکی دیگر از آثار آموزش سواد مالی، تقویت فرهنگ مصرف مسئولانه است. مصرف مسئولانه به معنای استفاده بهینه از منابع، اجتناب از اسراف، توجه به کیفیت کالاها، حفظ محیط‌زیست و رعایت اصول اخلاقی در مصرف است. دانش‌آموزانی که با این مفاهیم آشنا می‌شوند، علاوه بر توجه به منافع شخصی، پیامدهای اجتماعی و زیست‌محیطی تصمیم‌های مصرفی خود را نیز در نظر می‌گیرند. چنین رویکردی با اهداف توسعه پایدار و تربیت شهروندان مسئول همسو است.در شرایط اقتصادی کنونی ایران، که نوسانات قیمت، تورم و کاهش قدرت خرید خانوارها بر تصمیم‌های مصرفی تأثیرگذار است، آموزش مهارت‌های خرید آگاهانه اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. نوجوانانی که از همان دوران مدرسه با اصول مدیریت مصرف، مقایسه قیمت‌ها، تشخیص کالاهای ضروری از غیرضروری و برنامه‌ریزی خرید آشنا می‌شوند، در آینده نیز احتمال بیشتری دارد که

تصمیم‌های اقتصادی منطقی و پایدار اتخاذ کنند. این امر می‌تواند به کاهش مصرف‌گرایی، جلوگیری از اتلاف منابع و افزایش رفاه اقتصادی خانواده‌ها کمک کند.همچنین، یافته‌های پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی موجب کاهش خریدهای هیجانی و افزایش رفتارهای مصرفی برنامه‌ریزی‌شده می‌شود. دانش‌آموزانی که مهارت‌های مالی را فراگرفته‌اند، معمولاً خریدهای خود را بر اساس نیازهای واقعی، بودجه موجود و اهداف مالی آینده تنظیم می‌کنند و کمتر تحت تأثیر تبلیغات یا فشار گروه همسالان قرار می‌گیرند. این موضوع بیانگر آن است که آموزش سواد مالی علاوه بر انتقال دانش، در اصلاح نگرش و رفتار اقتصادی نیز نقش اساسی دارد.تحلیل یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی از طریق افزایش آگاهی اقتصادی، تقویت مهارت‌های تحلیل و تصمیم‌گیری، اصلاح نگرش نسبت به مصرف و ارتقای مسئولیت‌پذیری اقتصادی، می‌تواند الگوی مصرف دانش‌آموزان دوره متوسطه را بهبود بخشد و آنان را به سوی خریدهای آگاهانه، منطقی و متناسب با امکانات مالی سوق دهد. بنابراین، آموزش مهارت‌های مصرف صحیح و تصمیم‌گیری اقتصادی باید به‌عنوان یکی از محورهای اصلی برنامه‌های آموزش سواد مالی در مدارس مورد توجه قرار گیرد.

۴ .تأثیر آموزش سواد مالی بر تصمیم‌گیری اقتصادی و برنامه‌ریزی مالی آینده دانش‌آموزان

یکی از مهم‌ترین اهداف آموزش سواد مالی، تقویت توانایی تصمیم‌گیری اقتصادی و برنامه‌ریزی مالی در میان افراد است. تصمیم‌گیری اقتصادی فرآیندی است که طی آن فرد با ارزیابی گزینه‌های مختلف، بهترین انتخاب را با توجه به منابع، اهداف و پیامدهای احتمالی آن برمی‌گزیند. این مهارت در دوران نوجوانی اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا دانش‌آموزان در این مرحله از زندگی، به تدریج استقلال بیشتری در تصمیم‌های مالی پیدا می‌کنند و الگوهای رفتاری آنان در زمینه مدیریت منابع، انتخاب کالاها و برنامه‌ریزی برای آینده شکل می‌گیرد.بررسی مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی موجب افزایش

توانایی دانش‌آموزان در تحلیل مسائل اقتصادی، ارزیابی پیامدهای مالی تصمیم‌ها و انتخاب گزینه‌های منطقی‌تر می‌شود. دانش‌آموزانی که با مفاهیمی مانند بودجه‌بندی، هزینه فرصت، مدیریت ریسک، پس‌انداز و برنامه‌ریزی مالی آشنا هستند، پیش از هر تصمیم اقتصادی، منافع و هزینه‌های احتمالی هر گزینه را بررسی کرده و از تصمیم‌های شتاب‌زده و هیجانی اجتناب می‌کنند. این ویژگی، یکی از مهم‌ترین شاخص‌های بلوغ اقتصادی در نوجوانان محسوب می‌شود (غادری رهقی و خندان علمداری، ۱۴۰۲).از منظر نظری، نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده آجزن (Theory of Planned Behavior) بیان می‌کند که رفتار انسان تحت تأثیر نگرش، هنجارهای ذهنی و ادراک فرد از توانایی خود در انجام رفتار قرار دارد. بر این اساس، آموزش سواد مالی با افزایش دانش، اصلاح نگرش و تقویت احساس خودکارآمدی مالی، احتمال اتخاذ تصمیم‌های اقتصادی صحیح را افزایش می‌دهد. دانش‌آموزانی که نسبت به توانایی خود در مدیریت امور مالی اعتماد بیشتری دارند، در آینده نیز تصمیم‌های اقتصادی مسئولانه‌تر و منطقی‌تری اتخاذ خواهند کرد.همچنین، بر اساس نظریه سرمایه انسانی، آموزش یکی از مهم‌ترین عوامل افزایش بهره‌وری و بهبود کیفیت تصمیم‌های فردی است. آموزش سواد مالی نیز با ارتقای مهارت‌های شناختی و تحلیلی، افراد را قادر می‌سازد منابع مالی خود را به‌صورت کارآمد مدیریت کرده و برای دستیابی به اهداف بلندمدت اقتصادی برنامه‌ریزی کنند. چنین مهارتی، علاوه بر افزایش رفاه فردی، در سطح کلان نیز موجب ارتقای بهره‌وری اقتصادی جامعه خواهد شد.

مطالعات بین‌المللی نشان می‌دهد افرادی که از دوران مدرسه آموزش‌های مالی دریافت کرده‌اند، در بزرگسالی عملکرد بهتری در زمینه مدیریت درآمد، سرمایه‌گذاری، استفاده از تسهیلات بانکی، بازپرداخت بدهی‌ها و برنامه‌ریزی برای دوران بازنشستگی دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهد آثار آموزش سواد مالی محدود به دوران تحصیل نیست، بلکه تا سال‌های طولانی در زندگی اقتصادی افراد تداوم می‌یابد.در شرایط اقتصادی ایران، که تغییرات مداوم قیمت‌ها، تورم، گسترش فناوری‌های مالی و تنوع ابزارهای سرمایه‌گذاری، تصمیم‌گیری اقتصادی را

پیچیده‌تر کرده است، برخورداری دانش‌آموزان از مهارت‌های برنامه‌ریزی مالی اهمیت دوچندانی دارد. آموزش این مهارت‌ها می‌تواند آنان را برای مدیریت درآمدهای آینده، انتخاب‌های اقتصادی منطقی، مواجهه با ریسک‌های مالی و استفاده صحیح از فرصت‌های اقتصادی آماده کند.

از سوی دیگر، آموزش سواد مالی موجب تقویت نگاه آینده‌نگر در دانش‌آموزان می‌شود. نوجوانانی که اهداف مالی مشخصی برای آینده تعیین می‌کنند، معمولاً انگیزه بیشتری برای مدیریت صحیح منابع، افزایش پس‌انداز، ارتقای مهارت‌های فردی و برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی دارند. این ویژگی، زمینه‌ساز موفقیت اقتصادی و اجتماعی آنان در سال‌های آینده خواهد بود.تحلیل یافته‌های پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی از طریق افزایش توان تحلیل اقتصادی، تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری، ارتقای خودکارآمدی مالی و ایجاد نگرش آینده‌نگر، نقش مؤثری در بهبود تصمیم‌گیری اقتصادی و برنامه‌ریزی مالی دانش‌آموزان دوره متوسطه دارد. بنابراین، طراحی برنامه‌های آموزشی مبتنی بر حل مسئله، شبیه‌سازی موقعیت‌های واقعی اقتصادی و آموزش مهارت‌های عملی مدیریت مالی می‌تواند اثربخشی آموزش سواد مالی را افزایش داده و دانش‌آموزان را برای مواجهه با چالش‌های اقتصادی آینده آماده سازد.

بررسی یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که آموزش سواد مالی می‌تواند نقش مهمی در شکل‌گیری و اصلاح رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه ایفا کند. سواد مالی به‌عنوان مجموعه‌ای از دانش، مهارت، نگرش و رفتارهای مرتبط با مدیریت منابع مالی، تنها به انتقال مفاهیم اقتصادی محدود نمی‌شود، بلکه فرآیندی تربیتی است که می‌تواند شیوه تفکر و تصمیم‌گیری اقتصادی افراد را تحت تأثیر قرار دهد. تحلیل مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که آموزش هدفمند سواد مالی در دوران نوجوانی، زمینه ایجاد رفتارهای اقتصادی مسئولانه و آینده‌نگر را فراهم می‌سازد.یکی از مهم‌ترین نتایج این پژوهش آن است که آموزش سواد

مالی موجب بهبود توانایی دانش‌آموزان در مدیریت هزینه‌ها و برنامه‌ریزی مالی شخصی می‌شود. دانش‌آموزانی که با مفاهیم بودجه‌بندی، اولویت‌بندی نیازها و کنترل هزینه‌ها آشنا می‌شوند، توانایی بیشتری در استفاده بهینه از منابع مالی خود پیدا می‌کنند. این موضوع نشان می‌دهد که آموزش مالی می‌تواند از شکل‌گیری الگوهای مصرفی غیرمنطقی و رفتارهای اقتصادی مبتنی بر تصمیم‌های لحظه‌ای جلوگیری کند.همچنین، یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که آموزش سواد مالی تأثیر قابل‌توجهی بر تقویت فرهنگ پس‌انداز و آینده‌نگری اقتصادی دارد. آموزش مفاهیمی مانند تعیین اهداف مالی، ارزش تأخیر در مصرف و اهمیت برنامه‌ریزی بلندمدت، موجب می‌شود دانش‌آموزان نگرش مثبت‌تری نسبت به پس‌انداز پیدا کرده و منابع مالی خود را تنها برای نیازهای کوتاه‌مدت مصرف نکنند. این تغییر نگرش می‌تواند در سال‌های آینده به افزایش ثبات مالی و کاهش آسیب‌پذیری اقتصادی آنان منجر شود.

از دیگر یافته‌های مهم پژوهش، نقش آموزش سواد مالی در اصلاح الگوی مصرف و افزایش خرید آگاهانه است. در شرایطی که نوجوانان به‌شدت تحت تأثیر تبلیغات، شبکه‌های اجتماعی و فرهنگ مصرفی قرار دارند، آموزش مهارت‌های مالی می‌تواند قدرت تحلیل و تفکر انتقادی آنان را افزایش دهد. دانش‌آموزانی که آموزش مالی دریافت می‌کنند، بیشتر قادرند میان نیازهای واقعی و خواسته‌های غیرضروری تفاوت قائل شوند، گزینه‌های مختلف را مقایسه کنند و تصمیم‌های مصرفی منطقی‌تری اتخاذ نمایند.

علاوه بر این، نتایج پژوهش نشان داد که آموزش سواد مالی موجب ارتقای مهارت تصمیم‌گیری اقتصادی و برنامه‌ریزی برای آینده می‌شود. دانش‌آموزانی که از دانش مالی برخوردارند، در مواجهه با موقعیت‌های اقتصادی، توانایی بیشتری در تحلیل پیامدهای انتخاب‌های خود دارند و تصمیم‌های آنان بیشتر بر مبنای اطلاعات و ارزیابی منطقی اتخاذ می‌شود. این موضوع نشان می‌دهد که سواد مالی می‌تواند به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم

تربیت اقتصادی و اجتماعی دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد.تحلیل کلی یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که اثربخشی آموزش سواد مالی زمانی افزایش می‌یابد که این آموزش صرفاً نظری و مبتنی بر انتقال اطلاعات نباشد، بلکه با فعالیت‌های عملی، موقعیت‌های واقعی زندگی، تمرین‌های تصمیم‌گیری، بازی‌های آموزشی اقتصادی و پروژه‌های کاربردی همراه شود. آموزش مالی زمانی می‌تواند رفتار اقتصادی را تغییر دهد که دانش‌آموز فرصت تجربه و به‌کارگیری مفاهیم مالی را در شرایط واقعی داشته باشد.بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که آموزش سواد مالی یک ابزار آموزشی مؤثر برای ارتقای کیفیت رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه است و می‌تواند در بلندمدت به تربیت نسلی توانمند، مسئول و آگاه در حوزه مدیریت منابع مالی منجر شود. بنابراین، توجه به جایگاه سواد مالی در برنامه‌های درسی مدارس، تربیت معلمان متخصص در این حوزه و طراحی محتوای آموزشی متناسب با نیازهای اقتصادی نوجوانان، از الزامات نظام آموزشی در مسیر توسعه سرمایه انسانی و اقتصادی کشور محسوب می‌شود.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش سواد مالی بر رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه انجام شد. نتایج حاصل از تحلیل مبانی نظری و مطالعات انجام‌شده نشان داد که سواد مالی به‌عنوان یکی از مهارت‌های ضروری زندگی، نقش مهمی در شکل‌گیری نگرش‌ها، تصمیم‌ها و رفتارهای اقتصادی افراد ایفا می‌کند. آموزش سواد مالی فراتر از انتقال مفاهیم اقتصادی بوده و فرآیندی تربیتی است که از طریق افزایش دانش مالی، تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری و اصلاح نگرش‌های اقتصادی، زمینه بهبود رفتارهای مالی را فراهم می‌سازد.یافته‌های پژوهش نشان داد که آموزش سواد مالی می‌تواند در ابعاد مختلف رفتار اقتصادی دانش‌آموزان اثرگذار باشد. نخست، این آموزش موجب ارتقای توانایی دانش‌آموزان در مدیریت هزینه‌ها و برنامه‌ریزی مالی می‌شود. دانش‌آموزانی که با اصول بودجه‌بندی، کنترل

مخارج و اولویت‌بندی نیازها آشنا می‌شوند، توانایی بیشتری در استفاده صحیح از منابع مالی پیدا می‌کنند و کمتر تحت تأثیر تصمیم‌های هیجانی و مصرف‌های غیرضروری قرار می‌گیرند. دوم، آموزش سواد مالی موجب تقویت فرهنگ پس‌انداز و افزایش نگاه آینده‌نگر در دانش‌آموزان می‌شود. آشنایی با مفاهیمی مانند هدف‌گذاری مالی، ارزش پس‌انداز و برنامه‌ریزی بلندمدت، به نوجوانان کمک می‌کند تا میان نیازهای فوری و اهداف آینده تعادل برقرار کرده و تصمیم‌های اقتصادی مسئولانه‌تری اتخاذ کنند. سوم، آموزش سواد مالی در اصلاح الگوهای مصرفی دانش‌آموزان نقش مؤثری دارد. در عصر حاضر که نوجوانان در معرض حجم گسترده‌ای از تبلیغات تجاری و محرک‌های مصرفی قرار دارند، برخورداری از مهارت تحلیل اقتصادی و تفکر انتقادی می‌تواند آنان را در برابر خریدهای غیرضروری و رفتارهای مصرف‌گرایانه مقاوم‌تر سازد. از این منظر، سواد مالی نه‌تنها یک مهارت اقتصادی، بلکه عاملی مؤثر در تربیت شهروندانی آگاه و مسئول است.چهارم، آموزش سواد مالی موجب ارتقای توانایی تصمیم‌گیری اقتصادی و افزایش آمادگی دانش‌آموزان برای مواجهه با شرایط اقتصادی آینده می‌شود. نوجوانانی که از مهارت‌های مالی برخوردارند، در آینده توانایی بیشتری در مدیریت درآمد، انتخاب‌های شغلی، استفاده از خدمات مالی و مواجهه با ریسک‌های اقتصادی خواهند داشت.بر اساس یافته‌های پژوهش، می‌توان بیان کرد که مدارس نقش مهمی در توسعه سواد مالی نسل آینده دارند. اگرچه خانواده و محیط اجتماعی نیز در شکل‌گیری رفتارهای اقتصادی نوجوانان مؤثر هستند، اما مدرسه به دلیل دسترسی گسترده و نقش تربیتی خود، بهترین بستر برای ارائه آموزش‌های نظام‌مند مالی محسوب می‌شود. بنابراین، گنجاندن مفاهیم سواد مالی در برنامه‌های درسی رسمی، آموزش معلمان و استفاده از روش‌های آموزشی کاربردی می‌تواند تأثیر قابل‌توجهی بر ارتقای رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان داشته باشد.در نهایت، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که آموزش سواد مالی باید به‌عنوان بخشی از برنامه جامع مهارت‌های زندگی در نظام آموزشی مورد توجه قرار گیرد. سرمایه‌گذاری آموزشی در این حوزه می‌تواند در بلندمدت به افزایش مسئولیت‌پذیری مالی،

کاهش رفتارهای اقتصادی پرخطر، ارتقای رفاه فردی و تقویت فرهنگ اقتصادی جامعه منجر شود.

- **پیشنهادهای پژوهش**

الف) پیشنهادهای کاربردی

۱. وزارت آموزش‌وپرورش می‌تواند آموزش سواد مالی را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی برنامه درسی مهارت‌های زندگی در دوره متوسطه طراحی و اجرا کند.
۲. محتوای آموزشی سواد مالی باید از حالت نظری خارج شده و شامل فعالیت‌های عملی مانند تنظیم بودجه شخصی، شبیه‌سازی خرید، مدیریت پول توجیبی، آشنایی با خدمات بانکی و برنامه‌ریزی مالی باشد.
۳. دوره های توانمندسازی برای معلمان برگزار شود تا آنان بتوانند مفاهیم مالی را متناسب با سن و نیازهای دانش‌آموزان آموزش دهند.
۴. خانواده‌ها نیز باید در فرآیند آموزش سواد مالی مشارکت داده شوند، زیرا بخش مهمی از رفتارهای اقتصادی نوجوانان در محیط خانواده شکل می‌گیرد.
۵. استفاده از فناوری‌های آموزشی، بازی‌های اقتصادی، نرم‌افزارهای مدیریت مالی و فعالیت‌های گروهی می‌تواند اثربخشی آموزش سواد مالی را افزایش دهد.

ب) پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده

۱. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده تأثیر آموزش سواد مالی را در مقاطع مختلف تحصیلی و در گروه‌های سنی متفاوت بررسی کنند.
۲. انجام مطالعات تجربی و نیمه‌آزمایشی برای سنجش میزان تغییر رفتار اقتصادی دانش‌آموزان قبل و بعد از آموزش سواد مالی پیشنهاد می‌شود.

۳. بررسی نقش عوامل خانوادگی، اقتصادی و فرهنگی در میزان اثربخشی آموزش سواد مالی می‌تواند موضوع مناسبی برای تحقیقات آینده باشد.
۴. پیشنهاد می‌شود مدل‌های بومی آموزش سواد مالی متناسب با شرایط اقتصادی و فرهنگی جامعه ایران طراحی و ارزیابی شوند.
۵. بررسی رابطه سواد مالی با سایر متغیرها مانند کارآفرینی، تاب‌آوری اقتصادی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان می‌تواند مسیرهای جدیدی برای پژوهش‌های آینده فراهم کند.

منابع و مآخذ

۱. احمدی، م.، و رضایی، ع. (۱۴۰۱). بررسی نقش آموزش مهارت‌های مالی در ارتقای رفتار اقتصادی نوجوانان .*فصلنامه پژوهش‌های نوین در علوم تربیتی*، ۸(۲) ۷۵-۹۲.

۲. حسینی، س.، و کریمی، م. (۱۴۰۱). تحلیل رابطه سواد مالی و رفتارهای اقتصادی دانش‌آموزان دوره متوسطه .*فصلنامه مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، ۱۸(۳) ۱۰۵-۱۲۲.

۳. نادری، ر. (۱۴۰۰). بررسی جایگاه آموزش سواد مالی در برنامه درسی مدارس ایران . *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی*، ۱۰(۱) ۵۵-۷۲.

۴. شعبانی، ح .(۱۴۰۰) *مهارت‌های زندگی و آموزش شهروندی در نظام تعلیم و تربیت* . تهران: انتشارات سمت.

۵. میرزایی، م.، رضوی، ع.، و محمدی، س. (۱۴۰۲). بررسی تأثیر سواد مالی بر تصمیم‌گیری اقتصادی و رفتار مصرفی جوانان .*فصلنامه اقتصاد و مدیریت آموزشی*، ۹(۴) ۱۲۵-۱۴۳.

۶. غادری رهقی، م.، و خندان علمداری، ک. (۱۴۰۲). ارائه چارچوب توسعه و ارزیابی سواد مالی در نظام آموزش عالی .*فصلنامه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی*، ۱۴(۲) ۸۹-۱۰۸.

۷. پاشایی، ح.، حسنی، م.، مهاجران، ب.، و شهبازی، ع. (۱۴۰۲). بررسی نقش آموزش اقتصاد بر سواد مالی، مهارت تصمیم‌گیری و قصد کارآفرینی دانش‌آموزان .*فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۲۲(۱) ۱۱۷-۱۳۸.

۸. طباطبایی، س.، معین‌الدین، م.، و تفتیان، ع. (۱۴۰۳). بررسی رابطه سواد مالی و رفتار مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه .*فصلنامه سلامت اجتماعی و آموزش*، ۶(۲) ۴۵-۶۲.

۹. مولوی‌پناه، م.، نامور، ی.، رستگار، م.، احمدلو، ر.، و سلیمانی، ف. (۱۴۰۳). طراحی مدل توسعه سواد مالی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان. *فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۸(۶۴) ۱-۲۰.

۱۰. Ajzen, I. (۱۹۹۱). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes,* ۵۰(۲), ۱۷۹-۲۱۱.

۱۱. Atkinson, A., & Messy, F. A. (۲۰۱۲). Measuring financial literacy: Results of the OECD/INFE pilot study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. ۱۵.

۱۲. Bandura, A. (۱۹۸۶). *Social Foundations of Thought and Action*: *A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

۱۳. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (۲۰۱۴). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature,* ۵۲(۱), ۵-۴۴.

۱۴. OECD. (۲۰۲۰). *PISA ۲۰۱۸ Results*: *Are Students Smart about Money?* Paris: OECD Publishing.

۱۵. OECD. (۲۰۲۲). *OECD| INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion*. Paris: OECD Publishing.

۱۶. Potrich, A. C. G., Vieira, K. M., & Kirch, G. (۲۰۱۵). Determinants of financial literacy: Analysis of the influence of socioeconomic and demographic. *Revista Contabilidade & Finanças,* ۲۶(۶۹), ۳۶۲-۳۷۷.

۱۷. Sconti, A. (۲۰۲۲). Digital financial literacy and financial behavior: Evidence from young adults. *Journal of Consumer Affairs,* ۵۶(۴), ۱۵۰۵-۱۵۲۵.

۱۸. Sherraden, M. S. (۲۰۱۳). Building blocks of financial capability. *Financial Education and Consumer Protection*, ۱(۱), ۱-۱۵.

۱۹. Xiao, J. J., & Porto, N. (۲۰۱۷). Financial education and financial satisfaction: Financial literacy, behavior, and capability as mediators. *International Journal of Bank Marketing,* ۳۵(۵), ۸۰۵-۸۱۷.